

JAKUBA KANTALPA
VĀCIEŠI

NO ČEĻU VALODAS TULKŅIS
JĀNIS KRASTIŅŠ

PĒTERGAILIS

UDK 821.162.3-31
Ka793

Nēmci
© Jakuba Katalpa, 2012
© Host – vydavatelství, s. r. o., 2012

I LENCĪTES

Tulkojums tapis ar Čehijas Republikas Kultūras ministrijas
finansiaļu atbalstu.

Visas tiesības uz darbu Latvijā ir rezervētas izdevniecībai „Pētergailis”,
ieskaitot visa darba vai tā daļu atveidošanu jebkurā formātā.

No čehu valodas tulkojis JĀNIS KRASTIŅŠ
Redaktore SIGITA KUŠNERE
Māksliniece ELĪNA BRASLIŅA
Maketētāja KĪMA ABRAMOVA

Tas bija jaušams gaisā.
Konrāds Mālers

*Līdz zināmam vecumam
korekcija vēl joprojām ir iespējama.*
Profesors Arnolds Pavliks

© Jānis Krastiņš, tulkojums, 2021
© Elīna Brasliņa, dizains, 2021
© Izdevniecība „Pētergailis”, 2021

ISBN 978-9984-33-541-4

ikreiz uzvarēs. Jau bērna gados viņš bija tas, kuram piederēja gala vārds.

– Ceremonija sāksies vienpadsmitos, – Daniels sacis. – Tai vajadzētu ilgt kādu pusstundu. Pēc pelniem varam atbraukt pēc divām dienām. Tos, protams, novietosim blakus mammai.

Māmiņa nomira no krūts vēža drīz vien pēc Daniela promocijas. Tēvs viņas nāvi smagi pārdzīvoja un dažas dienas pēc bērēm pirmoreiz sāka sūdzēties par sirdi, aizsēdās, un viņam tirpa kreisā roka.

– Mēs varētu viņiem aizsūtīt vismaz sēru paziņojumu, – es teikšu.

Martins sadusmosies. Strauji pakustinās roku un apgāzīs kafijas tasīti.

– Tētis ir miris, pie velna! – viņš iekliegsies. – Un tu te rūpējies par sūda fričiem!

Daniels izvilks papīra mutautiņus un noslaucīs izlieto kafiju.

– Mums vajadzētu nomierināties. Ar strīdiem nevienam nepalīdzēs.

Viņš pacels sēru paziņojumu un nosusinās, tad ar skatienu pasauks viesmīli.

– Es dzeršu tēju. Martin, tu?

Martins pasūtīs šnabi, es – glāzi baltvīna.

Ir 2002. gada marts, un es gatavojos savām otrajām bērēm.

Pirmās bija māmiņas bēres. Uz tām es atbraucu no Anglijas – melnā kostīmā un ar cepuri, kas Čehijā izskatījās nepiedienīgi.

Ceremoniju zālē bija sauss gaiss, un man pa degunu sāka tecēt asinis.

□ □ □

Par tēva nāvi es uzzināju pirms trim dienām, nupat biju atgriezies no iepirkšanās un liku ledusskapī piena kārbas, kad izvanījās tālrunis.

Viņš bija nomiris uz ielas, atpakaļceļā no ārsta.

B Ē R E S

Jautājums ir par to, vai uz bērēm sauksim arī radus no Vācijas.

Tomēr drīz vien izrādīsies, kas tas nomoka tikai mani, brāļiem par to viss skaidrs.

Martins, kurš no rīta atlidojis no Savienotajām Valstīm, izskatās noguris. Mugurā viņam apnēsāti džinsi un audekla jaka, acis piepampusas no miega trūkuma. Viņš dzer kafiju, roka atdusas uz baltas lapas melnā ierāmējumā, to atnesis Daniels.

– Mēs nevaram viņus aicināt, – viņš teiks. – Tētis to noteikti nevēlētos.

– Kā tu vari to zināt? – es pavaicāšu.

– Tāpat jau ir par vēlu, – Daniels samiernieciski sacis. – Viņi nepaspētu atbraukt.

Viesnīcas restorānā esam vieni paši, viesi jau pabrokastojūši, un viesmīļi klusi novāc galdus.

– Viņiem vajadzētu uzzināt, ka tēvs nomiris, – es teikšu.

Tēva bēres kārtā Daniels, kurš vienīgais no mums palicis Čehijā. Izstudējis medicīnu un strādā klīniskās slimnīcas ortopēdijas nodaļā; kad es atklāju, ka Dorotka piedzimis ar locītavu defektu, viņš mierināja mani ar ilgiem tālruna zvaniem.

– Viņi to uzzinās no jurista, – Martins atbildēs.

Viņam bija tuvākas attiecības ar tēvu nekā mums pārējiem.

No Kalifornijas, kur viņš dzīvo, sūtīja tēvam pudeles ar sarkanvīnu sirds stiprināšanai. Tēva sirds aritmija Martinu šausmināja, un viņš baidījās, ka tēvs no tās nomirs, kas galu galā arī notika, par spīti sirds stimulatoram, ko viņam pirms dažiem mēnešiem bija ieoperējuši.

Es klusēju; zinu, ka ar Martinu nav vērts cīkstēties, viņš

Kad ieradās ātrā palīdzība, tēvs jau bija miris; dažas minūtes viņi bija mēģinājuši tēvu atdzīvīnāt un pēc tam aizveduši taisnā ceļā uz slimnīcas Morgu.

Daniels raudāja, man par to stāstīdams, es sastingusi stāvēju starp ledusskapja durvīm, nespēdama aptvert, ka viņš ir miris. Visbeidzot noliku piena kārbu un devos uz bērnistabu, klausule joprojām piespiesta pie auss, otrā galā šņukstošs brālis. Es apsēdos un ievīlku klēpī pusgadu veco Dorotku, atpogāju blūzi un piedāvāju viņai krūti; es baroju meitu un klausījos, kā Daniels stāsta par tēva nāvi. Dorotkas mute mani nomierināja, pie na un bērnu pūdera smarža apliecināja man, ka īstenībā nekas nav mainījies, es esmu Londonā un klēpī turu savu bērnu; esmu tālu no Prāgas, kur manam tēvam apstājusies sirds.

Pēcāk Daniels nomierinājās, sāka spriest loģiski un runāja par bērēm. Kad bijām atvadījušies, es piepildīju vannu ar ūdeni, un mēs ar Dorotku nomazgājāmies; es turēju viņu virs ūdens un raudāju.

Vakarā mēs ar Peteru atkorķējām vīna pudeli. Es sēdēju uz paklāja un stāstīju viņam par tēvu, par rūgtumu, kas bija piepildījis viņa mūžu, par neuzticību, ar kādu viņš izturējās pret pārējiem. Ar viņu nebija viegli sadzīvot, viņš bija untumains un aizkaitināms, bieži uznāca dusmu lēkmes, un viņš daudzija priekšmetus ap sevi, citreiz noskaņojums bija raudulīgs, un viņš aizkustināti apskāva mūs visus un tincināja, vai mēs viņu mīlot.

Nav brīnums, ka mēs izklīdām, cik ātri vien varējām un pēc iespējas tālāk no viņa, es uz Angliju un brāļi vēl tālāk – Martins uz Ameriku un Pavels uz Austrāliju. Mājās palika tikai jaunākais Daniels.

Mēs jutām pret tēvu divainu, nogurdinošu mīlestību; viņš mūs mīlēja apmēram tāpat. Viņš mēdza doties maksājerēt kopā ar Martinu un ar Pavelu būvēja lidmašīnu modeļus no papīra. Man viņš nopirka kāroto akvāriju un regulāri kopā ar mani apbraukāja tirdziņus, kur es mainīju zelta zivtiņas pret gupijām

un otrādi. Kopā ar Danielu viņš fotografēja, nopirka viņam pat dārgu aparātu un mācīja attīstīt fotogrāfijas.

Bet tik un tā bija dienas, kad bija labāk viņa ceļā netrāpīties. Ne no šā, ne no tā viņš viss sarāvās, ieslēdzās guļamistabā un atteicās nākt laukā, māte atstāja viņam ēdienu pie durvīm.

Mums vajadzēja būt modriem, vienmēr piesargāties, jo dzīve ar tēvu bija kā staigāšana pa aizsalušu dīķi, mums nebija ne jausmas, cik stiprs ir ledus mums zem kājām. Dažreiz mēs varējām atļauties jebko, kas mums iešāvas prātā, un tēvs tikai labestīgi smaidīja, citreiz pietika ar neuzmanīgi pateiktu vārdu, un viņš sabruka, kļiedza un aizgāja, aizcērtot durvis.

Visjaunāk bija, kad atnāca paciņas no Vācijas.

– Cūka atkal raksta, – viņš mēdza izsmējīgi teikt.

Viņš runāja par savu māti.

Pakas uz mūsu adresi Prāgā pienāca neregulāri. Dažreiz tās atnesa atvērtas – kad uz robežas kāds bija pārbaudījis to saturu. Tomēr pārsvarā tās bija neskartas, iesaiņotas brūnā papīrā un aplīmētas ar vairākām krāsainām markām, par kurām mēs ar brāļiem plēsāmies.

Kad es par tām pirmo reizi stāstīju savam vīram, man nāca smieklī par viņa apmulsušo sejas izteiksmi. Peters ir uzaudzis Londonā, un viņam patīk nostāsti no Austrumu bloka; lērums lietu, par kurām es stāstu, viņam šķiet komiskas, un galu galā arī man, kad varu tās vērot no attāluma un zinu, ka tās vairs nevienu neskar – darba sestdienas, Pirmā maija svētku gājieni, pionieru formas tērpi, uzņēmumu kopīgie atvaļinājumi. Man bija skaidrs, ka viņš iztēlojas no ēdiena trūkuma izvārgušus bērnus, kas sniecas pēc kārumiem, kurus viņiem kāds atsūtījis no nezināmas pasaules, no pasakas. Varbūt tas tiešām tā bija, izņemot to, ka badā izvārguši mēs vis nebijām; mēs bijām plēsonīgi mikrorajoni bērni, treniņtērpos un audekla tenisčībās.

Paciņās ikreiz bija saldumi, šokolāde, ievārijumi greznās

burkāš, *Nutella*. Nekad tur nebija ne grāmatu, ne zāļu. Tās bija kā Ziemassvētku vecīša dāvanas, domātas galvenokārt bērniem.

Un pēc tam, kad nokrita dzelzs priekšskars, paciņu plūdums apstāka.

□ □ □

– Būs jāpārskata viņa mantas, – teiks Daniels. – Jāizmet drēbes, jāsašķiro grāmatas.

Es piesakos, ka to izdarīšu.

Tēvs bija palicis dzīvoklī, kurā mēs uzaugām. Pēc tam, kad biju pārcēlusies uz Lielbritāniju, es viņu apciemoju vairākas reizes un ar laiku atskārtu, ka savā dzīvoklī viņš netaisās neko mainīt, viņam pa prātam bija lamināts, ar mākslīgo ādu apvilktas divāns un lēta izturīgā grīdsega priekšnamā; bijušajā bērništabā viņš atstāja pat divstāvu gultas, kurās mēs ar brāļiem gulējām, un no žurnāliem izgrieztos plakātus.

Es nespēju tajā dzīvoklī gulēt; ikreiz, kad vien ierados Prāgā, apmetos pie paziņām vai viesnīcā.

– Daudz mantu viņam nebija, – teiks Daniels. – Ilgu laiku tas tev neprasīs.

Pēc tam neviens vairs neko neteiks. Martins samaksās rēķinu un dosies uz savu istabu, lai izgulētos, Daniels atgriezīsies slimnīcā. Es ieslīdēšu Prāgas ielās – ar sajūtu, ka tās nekad neesmu pametusi. Varbūt es jaucu Prāgu ar Londonu, šeit ir tādi paši veikali un restorāni, bruģis no rīta nospodrināts, tūristu barīni.

Pāriešu Kārļa tiltam. Reiz es te pazaudēju gredzentiņu, kopš tā laika es meklēju to spraugās starp akmeņiem.

Kampā apsēdīšos uz soliņa.

Tukšums.

Es atgāzīšu galvu, koki martā vēl ir kaili.

Pēcpusdienā iegriežos *McDonald's* un pasūtu frī kartupeļus. Caur Hradčaniem dodos uz Dejvici pie draudzenes Terēzes. Viņa pret mani izturas laipni, jo esmu sērdiene; itin kā tēva nāve

būtu pārvērtusi mani kādā citā cilvēkā, līdz ar viņa aiziešanu esmu kļuvusi trauslāka un ievainojamāka; man nav drosmes pateikt viņai, ka līdztekus skumjām sajūtu arī atvieglojumu, jo man vairs nebūs jāuzklausā tēva ironiskās piezīmes, uz visiem laikiem esmu atbrīvojusies no vainas sajūtas, kas mani pārņēma ikreiz, kad viņš lamāja savu māti, vecmāmiņu Rismani, kas no Vācijas sūtīja mums vafeles un šokolādi.

S Ē R A S

Pēc ceremonijas krematorijas priekšā vēl stāv vairāki tēva paziņas.

Tie ir bijušie kolēģi no rūpnīcas „ČKD”¹ un šaha kluba komandas biedri. Viņi gaida cienastu, bet Daniels bezpalīdzīgi parausta plecus.

– Es neko neesmu pasūtījis.

Viņi pamazām izklist, es neviļus saskaitu – pieci vīrieši un viena sieviete ar spieķi, visi melnās drānās un skumji sašļukuši, taču, tiklīdz iziet pa kapsētas vārtiem, tūdaļ iztaiso plecus, un viņu gaitā atgriežas enerģija.

Šeit atkal esam tikai mēs trīs, Pavels guļ slimnīcā Melburnā, kur viņam operē žultspūsli.

Martins sabāzis rokas dziļi kabatās, ceremonijas laikā viņš mēģināja neraudāt, bet tagad viņam zods dreb. Viņš paceļ galvu, no krematorijas skursteņa izplūst plāna dūmu strūklīna.

– Vai domājat, ka tas ir viņš? – Martins pavaičās.

– Nē, – es stingri atbildēju.

No domas, ka vajadzētu ieelpot mana tēva daļiņas, man metas nelaba dūša.

1 Slavens čehu mašīnbūves uzņēmums, dibināts 1871. gadā. ČKD ir saīsinājums no *Českomoravská-Kolben-Daněk*. Ražoja dažādas iekārtas un mašīnas, arī Latvijā ļabi pazīstamos tramvaju un elektrolokomotīves. Šeit un turpmāk tulkotāja piezīmes.

– Ejam, – es teikšu.

– Uz kurienu?

– Paēst.

Es vedīšu pārsteigtos brāļus uz restorānu, kuru esmu noskatījusi jau vakar. Es pasūtīšu pīles cepeti, un tikai tad, kad to atnesīs, atskārtīšu, cik tas ir nepiemēroti; nolauzīšu gabaliņu gaļas un sāksu smieties; es domāju par krematorijas krāsnīm un tēta sastingušo augumu.

Mēs ēdam ar pārsteidzošu apetīti, un Martins daudz dzer, viņš to iemācījies Kalifornijā, kur viņu patērē tikpat daudz, cik ūdeni.

Mēs runājam par tēvu, atklājam sīkās pārsteības un atzīstamies stīķos un niķos, ar kuriem mēs, bērni būdami, mēģinājām iegūt viņa labvēlību.

Mēs smejamies, laiku pa laikam kādam no mums aizlūst balss. Mēs esam tuvi un jutami droši, visdrīzāk tāpēc, ka pēc dažām dienām atkal šķirsimies, mūs nošķirs okeāns, mēs kļūsim par svešiniekiem, brāļiem un māsu pa tālruni.

Martins atceras, kā tēvs reiz pārpratuma dēļ bija iedzēris flunitrazepāmu. Viņam sāpēja galva, un, tā kā viņš nekad nelietoja nekādus pulverus un mamma ne bija mājās, viņš nolēma ārstēties uz savu roku. Norīja trīs tabletes un veltīgi cīnījās ar miegainību, aizmīga virtuvē pie pusdienu šķīvja.

Es atceros šo nostāstu, bet cita iemesla dēļ nekā Martins. Dienu iepriekš mēs bijām pie vecmāmiņas Hedvīgas un no tuienes atnesām vienu no paciņām, kuras uz viņas adresi bija atstājusi vecmāmiņa Rismane. Tā bija pilna ar gumijas lācīšiem un šokolādes monētām. Tēvs, kurš nekad ne no vienas paciņas neko nebija paņēmis, toreiz pamodās no flunitrazepāma nomiedža, apdullis un pacilātā omā, ielika vecmāmiņas paciņu klēpī un izēda līdz pēdējai drupačai. Es noraudājos un ilgi to viņam nepiedevu, želatīna lācīšus es dievināju, un man viņš nebija atstājis nevienu.

□ □ □

Kad iziesim no restorāna, sāks līt smalks lietus. Martins pārvilks galvai kapuci, somu, kurā viņam ir mantas, spiedīs pie sāna. Viņš ies pamazām un smagnēji, es pamanišu, ka viņš pieņēmis svarā, kļūvis apaļš un palaidies slinkumā. Pirms dažiem gadiem apprecējies, Kalifornijā viņam ir sešus gadus veca meita. Mēs dažreiz piezvanām viens otram. Viņa meita māk dažus čehu vārdus, sieva runā tikai angļiski. Mēs nekad neesam tikušās, es pazīstu viņu tikai no fotogrāfijām.

Pirms ieejas metro Martins apstāsies.

– Ja tu atradīsi tēva mantās ko interesantu, – viņš sacīs, – vai dosi man ziņu?

Es pamāšu ar galvu.

Mēs apkampsimies. Daniels sniegs Martinam roku. Mēs noraudzīsimies, kā brālis pazūd metro vestibīlā, kioskā nopērk aviži un biļeti. Viņš aizlidos rīt no rīta, pabijis šeit nepilnas trīs dienas.

– Idiots, – Daniels teiks.

Es zinu, kas viņam prātā. Martins allaž ir turējies nostāk no mums. Prom devās pirmais, tiklīdz bija pabeidzis augstskolu. Drīz apprecējās, uz kāzām neuzaicināja nevienu no mums, iespējams, uzskatīdams, ka lidojums pāri okeānam mums būtu nepārvarama problēma.

– Viņš nav mainījies, – es teikšu.

– Resnāks gan, – Daniels iebildīs.

Mani iepriecinās, ka arī viņš to pamanījis. Viņš uzliks roku man uz pleca.

– Vai ieiesim uz vienu glāzīti?

– Man nevajadzētu dzert tik daudz, – es teikšu. – Es vēl baroju ar krūti.

– Kamēr tiksi mājās, visu izcūrāsi.

Es vīlīnos.

– Tīci man, es esmu dakteris, – viņš pārliecinās mani.

– Lai notiek.